

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 18.

У НОВОМ САДУ 1. МАЈА 1886.

ГОД. II.

ДИВОТНО ЈУТРО...

Дивотно јутро! Хајдемо, жено,
Из ове вреве, овог жамора...
Чујеш ли, како поток ромори?
Чујеш ли, како шумори гора?
Овде све мутно, болано, јадно,
Тамо све сјајно, весело, чило...
Пружи ми руку, хајдемо, љубо,
Природи мајци на драго крило.

Одосмо. Лахор сићани бисер
Крунио на нас с вите грачнице,
Радознало нас гледало цвеће
И миловидне крилате тиче.
Загрлиле нас, благосиљале
Лиснате руке дрвета, грање,
А на њен пољуб, и на мој пољуб
Одавало се тичје певање.

Ја сео мирно под чадор дуба,
Она до мене на свилну траву,
На задовољне и пуне груди
Приклонила ми умилно главу...
Ја јој о оних причао даних,
Када ми душа, к'о лака шева,
Хвалећи бога и чисту љубав
И њене очи, оде да пева.

Казивао јој све оне песме,
Које сам негда њојзи писао,
Кад сам још ведро на небо глао,
А цвет ми беше свака мисао.
Она се љупко осмехну на ме
И пође гором чило, весело,
Да венац силете од горског цвећа
И њиме моје уреси чело.

Венац на чело!? Остави, љубо!
Шта мени венац? И он се суши!...
А један поглед твој проицави,
Више је мојој рањеној души
Него сви венци славног пролећа,
А сјај на оку што ти трепери:
Злаћени кључ је, који ми светли
И опет врата отвара вери!

Мита Поповић.

ЖИВИО РАДАЈА!

ПРИПОВЕТКА СА СЕЛА.

СРОЧИО ПАНТА ПОПОВИЋ.

(Наставак.)

2. Крчма, где коло игра.

Крчма Саве крчмара, у којој коло игра, и
куда је и наш Пера са сестром од стрица
отишао, кад је од оца уз придику и банку
добио, на крај села је. Бапшта јој у рит упире а у
риту је трска и рогоз, као наручене за такве куће.

У кући крчмаревој има четир собе и ракициница

а даље штале за марву и магацин за свагојаки ес-
нап. Свака соба има своју службу и зато ћемо их
описати редом.

Прва соба.

То је игралиште. Ово је толико, да на њему може
играти до сто момака и толико девојака и још да
има доста места и за оне, који пију. Насред собе

стоји дирек, који држи преко слеме. Тај дирек је као онај колац у вршају у дољњем Срему, што се око њега коњи дотле замотавају, док им главе у њега не ударе па се онда натраг враћају. Ти Сремци тако су радили, као што раде у оној француској игри, кадрили, четворци, играчи, кад праве савијачу око вође свог. За тај посао био би дирек као наручен али за коло није. Оно се не савија око њега него се окреће око њега; али ипак тај дирек има своју службу у колу. Ту код тог дирека обично свирац свира. Око тог дирека искупе се главни момци, први хиреши у месту, па мере девојке, које испред њих играју, или исмевају невешта играча. Ма каква шуга не сме ући у коло код дирека. Ту треба особита привилегија а то није за сваког. На гласу девојка пре не би играла у колу него што би допустила, да ма какав дроњак уђе у коло и у очи јој пиљи. Хиреши око дирека запале цигаретле, пуштају дебеле димове у вис, и разговарају се очима са девојкама, што у колу играју; они, што по ђифте веле, кокетирају.

Ако је дошао момак са стране, да гледи девојака, у колу је најзгодније место, да их премери. Ту их има као на вашару, па избир.

Обично рођак, момак из места, увеле странца у коло и приказује му једну по једну. То тако на очиглед бива, да свака примети, кад је о њој реч, но то њу ни мало не буни, она игра даље тако немариш, као да нико о њој не води рачуна.

Него је и приказивање чудно, готово као оно, кад прикумак крваљ приказује.

— Шта велиш за ову гарушу, пита провођација момка и показује му прстом девојку, гледај, какве су јој обрве; могле би бити настрешница на сиромашној кући, па гле колике су јој науснице, још само да запали лулу па под чергу; па је у том притрчао девојци и рекао јој: а, пријо — случајно му је баш прија, — шта ти велиш за овог шмокљана мога, погледај га, колики је; могао би бити седало за ћурке, управо таке као што си ти — и на то се слатко насмејао. Ко не зна за опори начин простог света, мислио би, да провођација куди и једну и другу страну; али то није, он их напротив хвали, баш хоће, да дође до базара па се цигански влада; циган кога коња куди, тога купује, а кога хвали, тога се ратосиља, тога продаје. Они се разумеју. Ако је момку по вољи то црномањасто чељаде, он ће и даље мотрити на њу и вребаће, да јој ухвати очи. Кад то буде те се очима погоде, девојка ће потом оборити очи, успиће уснама, раменима и главом љуљаће се, а тиме му каже: па ето гледај ме; имаш шта и видити, баш лепше и нећеш наћи, па кад с колом по други пут до њега дође, она ће се

на њега насмешити а то је знак, да му се приближује. Он ће јој на то рећи што смешно, а она ће га ударити марамом по лицу: иди, гаду, да те не спевају; нато ће он зграбити мараму, јер тога ради га је и ударила, и истрчаће из кола а она ће за њим, бајаги, вија га због мараме. Уз то ће и њена другарица пустити се а и провођација изаћи из кола и онда ће све четворо стати подаље од кола и ту ће се договарати. Ако му остави мараму, знак је, да се погодили и момак онда купи од посластичара, који је обично код кола, шећерлеме девојци, па се затим све четворо ухвати у коло и то ђувегија до девојке. Девојка примизгује у игрању шећерлему а момак брише зној с лица марамом девојачком и то тако, да сви виде; ако се и није ознојио, он се опет брише а мараму рашири тако, да је сви познати могу. Момак у таквој прилици понесе и једну јабуку те је да девојци и тим је капарише. Девојка је напред казала, да је његова; јер коме девојка да мараму, томе је и срце дала. Кад пред вече девојка оде кући, ако су ђувегијини старији у селу, они оду и испросе девојку, ако нису, они дођу други пут; али већ на готово. Где старији остављају млађем на вољу, ту се такве просидбе никад не покваре.

Но да даље опишемо ту прву собу крчмареву. У једном крају од те собе крчмарев је вајат. Ту се пиће држи. Уз тај вајат има са сваке стране по један сто са клупама. И столови и клупе, све је то јако неотесано, као и гости, који се ту часте. Ноге од столова и клупа у земљу су закопане. И клупе и столови су за ногаче закуцани, да се покренути не могу. Исто као у лудници. Док се игра, столови су обично празни а кад се коло пусти, момци поседају за столове и пију, а девојке се сабију у гомилице, као овце на плацишту, па стоје и ћеретају, или се по њих пет шест заједно прохађају, ладећи се лезежама својим. Кад и кад дође по који момак међу девојке и донесе чашу пива, те, да се Власи не сећају, нуди другарицу своје цуре, а ова зна, коме је намењено па истој напија. Паметније тек овлаже усне па се стресу, а има их, које и по неколико до дна истресу а да се не стресу.

Од стотине тек ако ће једна отићи међу момке, кад их ови позову да пију. То је највећа срамота, кад која момцима на ноге иде; то је већ она последња.

Крчмарица Мара у свачем је предњак. Она здравља момцима, она гони девојке да пију. Која је не слуша, ту грди, не да јој да игра и истера је напоље. За девојку је страшна срамота, кад је истерају из крчме, па за то ће свака крчмарици Мари за вољу и на најгоре и на најгудније пристати пре него што ће допустити, да је напоље истера. Многа

је са тога стида, са тога срама од јавности потајно образ свој а многа и душу своју изгубила. Има места, где су и на прозорих и на вратих сви застирачи црвени за знак, да у тој кући нема друге румени. И од тих се кућа свако честит клони као од ватре, али су многе крчме, где српско коло игра, горе од тих кућа, а наш свет пиље тамо ћери своје. У тим крчмама се коље а у онима закљано продаје. Колико је гори убица од продавца, толико су ужасније многе крчме где српско коло игра, него оне куће с црвени застирачи. Родитељи, имате ли уши да чујете и очи да видите и, кад чујете и видите, имате ли душе, да то трпите! Па ако је у таквој кући газдарица као крчмарица Мара, онда ни и паклу таквих гадова нема. Мара је прави демон у крчми крчмара Саве. Она има толику снагу над својим „кунтовима“, да она наређује, кад ће ко с киме говорити а кад ће на кога заћутати. Она заповеда, ко ће кога мрзити и ко ће кога волети. Она мири и завађа момке, она склана партаје, које ће се тући, и одређује рок, кад ће то бити.

У таквим приликама сви губе а она сама добија; јер онда се није у опкладу. За једним столом седи једна странка и наручује десет литри пива. За другим преко пута седи друга и наручује двадесет. Онда прва удара у дунло а друга ниште буре на сто. Ово се донесе и тада настаје право свињско, право зверско локање. Говором задире једна странка за другу, певају се песме, које вређају противника и изазивају га на кавгу.

Најљуће погрде, тобоже злотворима довикује бешња страна. Не каже се директе, управо, коме; али друга зна, кога се то тиче и, ако се осећа јака, или се узда у помћ какву, или је већ памет попила, онда се отвара бој са стакладма. Прво се бацају кумбаре, као у правом рату. Једно, друго ли веће стакло баца се изнад противничке главе на зид. Ако овај истим путем одговори, онда долази ред на картаче, чаше лете гомилом и прште на све стране. То је плотун и затим одмах долази штурма, прси у прси, ту онда пожеви раде.

Девојке, чим се један картач омакне у њихов крај, распрште се са вриском и писком као гуске, кад псето какво међу њих улети. Неке се чак на другом, трећем ли сокаку задрже. Такве кавге често се дешавају. Крчмарица Мара постара се, да се не забораве. Које за пиће које за стаклад дође њој ту лепа крајцара.

У таквим се приликама задужују момци и тиме постају робови крчмаревих. Да се одуже, морају да краду. Прво краду од своје куће па кад то не заogne, онда од туђе. Ако се икоме сме остати дужан, крчмару, где коло игра, не сме се.

Пера игра у колу.

У крчму, где се све то, што напред споменуемо, догађа, дошао је дакле први пут и Пера Прерадов. Стао је стидљиво украј кола и гледао, како игра. Сестра од стрица рекла му је, да се не хвата одмах испочетка, док се коло не умори, јер онда иде свакојако па може и лошији играч издржати; али крчмарица Мара познала је тицу по перју, видела је, да је газдачко момче, те је двома играчицама напустила, да Перу у коло увуку и ове то учинише и вештином својом заклонише, да нико не опазе, како новајлија кубури. Мало по мало и он се унутио. Он је на рогљу умео добро играти; али тамо се у вече игра, па су тамо све шегрти сами, али овде се игра на дану, па све сами мајстори, капацитети. Још једаред, дваред, играо је на повотцу, уз одређене му девојке, онда га је узела Мара испод руке па га је водила кроз све девојке, да јој каже, која му се најбоље допада па ће то бити његово злато. Нека бира, коју хоће, њена је, вели, брига, да му не умакне. Прошао је дваред и триред кроз читаво коло; али ништа не говори Мари.

— Но реци, која ти се најбоље допада?

— Кад ја ниједну не познајем, само суседову Миленку.

— Шта ће ти та дувна, тој треба само бројанице па у манастир; бирај ти лептира, што се у то боја прелива а не грлицу, што је увек сива као јесења магла.

— Али кад ја ниједну не познајем.

— Но па познајем ја, али нек стоји за други пут, заврши крчмарица Мара.

У том је свирац засвирао и Пера се ухватио до сестре од стрица. Ово је била на гласу играчица, хтела је брата да подичи. Крчмарица Мара је то опазила, дала је гајдану знак и овај је увек испред Пера свирао. Кад се у колу играло оно, уз што се подвикује: „стан на место“, гајдан би пред Перу клекнуо, метнуо рог на земљу па му је код ногу дубао да се све праше. Толику част још нико није доживио; али нико није као Пера Прерадов леп, млад, здрав, богат па јединац,

Друга соба.

То је крчмарева спаваћа соба. У њој су два кревета, један велик зелен и један мањи црни сто, и десетак петнаест столица.

Кад коло не игра а често и у то доба, искупи се ту млада аристократија паорска, што би у Босној рекли: оцаковићи, момци од богатијих кућа и оцака. Голотиња раја, која не може овакве недеље потрошити најмање десет чаша пива, та се у ту собу не пушта.

Пера пуши и пије.

Кад је Пера друго коло одиграо, довела га је крчмарица Мара у ту собу и препоручила га оста-лој братији, а уз то му је рекла : данас си мој гост, и донела му је литру бермета. Пера је то с брати-јом попио а крчмарица му је донела другу. Сад му је један брат понудио цигаретлу. Он још није дотле пушио; али брат се није дао одбити. Пера је метнуо у уста, а крчмарица притрча па му је запа-ли : Тако, сад си цео момак.

У том се попила и друга литра. Онда се отишло опет у коло.

Пера је отишао у коло са запаљеном цигаретлом и уздигнутом главом.

— Ала ти лепо стоји, поздравиле га поцикуше из кола, па и сестра од стрица повлади му :

— Тако, нек се види, да си мушко.

Само једна швигарица из кола, мила, смерна ћерка сиромашног суседа Јове Прерадовога, која је с Пером одрасла, само Миленка лепа погледа га жалостиво и вели му : Баци то, Перо, биће ти мука.

Пера је промери охоло, преко рамена, и окрете се на другу страну, чиме јој је казао : шта си ти ту мени дошла, зар не видиш, ко је око мене ?

Заборадио је већ на прве часове идилске љубави, када је са суседовом Миленком правио кућу од зе-лене зове, у којој му је она домаћица била.

Сирота Миленка радовала се, док поново свирац засвира, да се она уз Перу ухвати; али је та срећа брзо оставила. Повукла се у један крај, да је нико не гледи. Није плакала; али да је тада позвао ко да пева, она би све — запевала.

Пера се карта.

Кад је коло стало, отишао је Пера с братијом натраг у другу собу. За зеленим столом и даље се пило а за црним седио је крчмар Сава и давао бан-ку. Играло се придицања, чија је карта јача, тај до-бива. Пришао је и Пера па је гледао.

— Хоћеш ли и ти, Перо, једну придићи ?

— Ја не познајем ниједну карту.

— Ништа то, познајемо их ми, дед пробај једа-ред; једаред као ниједаред.

Пера баци десетак на сто, придигне и — добије.

— Два или ништа, зове крчмар Сава.

Пера и опет доби.

— Четир или ништа.

— Осам или ништа.

— Шеснаест или ништа. Пред крчмаром Савом није било више новаца. Пера је расприштао, шпрен-говао банку. Крчмар Сава устаде, вајкајући се ба-јаги : Но то је чудна срећа, тај још не познаје кар-те па му тако иду, шта ће још бити, док тај научи

густирати. Крчмар Сава сладио је Пери карте, као и крчмарица Мара девојке.

Перу пијаног иншталирају и прате кући.

— Четир литре бермета, викнуше другови Пе-рини, није ни Перин чича на картама стекао, неће ни он, па дај, крчмару, донеси тај асталчић у коло, да се тамо пије, нек сви виде, како Пера части с крчмареви новци. Асталчић се изнесе и намести у колу код дирека а на њега се метоше четир литре бермета у стакладима од по литре. Када дође Ђеф газдачким синовима, они даду унети мали сто код дирека па поседају за њега, као дебели кумови, те пију и пуше а коло око њих игра. Сиротињи се тај луксуз не допушта и кад има новаца. Само овда он-да видићете и голавере да седе у колу за асталчи-ћем; али то је тек тада, кад им рођак катана на урлауб дође те крчмарица има решпекта од сабље и мамуза.

Перино друштво већ је почело барлијати. Сви се већ изопијали. Пера посрђе, очи му стале, а језик му завезао, не може више ни капи али друг један диже по литре па рече :

— Е, Перо, сад ћемо те иншталирати. Сад мо-раш по литре на искап понити па ћемо те на сто дићи; тек си онда наш пајташ, наш друг.

У том приђе лепа суседова Миленка па чисто кроз плач позва : Перо, хајдемо кући !

— Каквој кући, продера се дружина, дед ошине је, брате, да је педесет година бриди па да јој не падне на ум ни кад се уда, мужа из крчме звати а камоли туђег момка.

Пера је измануо шаком.

— Удри, само хајдемо кући ! Шта ће речи чича Јова, ето какав си ?

Пера се покајао, спустио је руку, и ишао би али дружина неда.

Пера је морао изручити по литре бермета у себе, затим га другови дигосе на сто па њих четворица понеше га по соби а остали стадоше појати оно, кад се попи : аксијос, достојин ; знале су хуле и то, научио их је један протерани гимназиста, који је такођер у том друштву био. И трезан тешко би се одржао стојећи на подигнутом столу; а како је пијаном Пери било ? Савијао се час на једну час на другу страну, час натраг час напред, сад ће пасти, сад ће пасти; де-војке све вриште од ужаса а Миленка је истрчала на сокак, да не гледи ту страхоту. Затим се досе-тила, утрчала натраг и викнула, што је игда могла : ево чича Прерадова !

Чиче није било; али је маневар заљубљена срца урадио своје. Момци спустише Перу. Пера поте-же сам на врата; да ли би сам погодио кући,

Бог зна, али га братија не пусти самог: Нећемо тако, такав се гост са свирцем кући прати, то је потпуна инсталација.

Братија узде свирца, загрли Перу и уз свирку и дреку одбатргаше до куће Перине.

Миленка суседова ишла је назорце за Пером. Чича Јова није био код куће. Мати је изашла на сокак и дочекала Перу свога.

— Зар је такав почетак, сине? Какав ће, у добри час, бити свршетак?

Чича Јова, кад је дошао кући, затекао је Перу где повраћа и јауче. Њему сад није вредило ништа говорити, но за то је чича Јова жени својој прочитао горопадно бденије. Сирота мати и била је на бденију. Читаву ноћ пребдила је ладећи главу детету. Баш је истину рекао доктор Батут у *Буквици здравља*: Вино није за младеж, а и старији ваља да га се чувају: „више је њих заклала чаша него сабља.“ Мало је, заиста, фалило, што чаша Пери главе не дође.

(Наставиће се.)

УВЛАКА.

ЦРТА ИЗ МОЈИХ БЕЛЕЖАКА.

ОД ЉУБИНКА.

(Свршетак.)

Утрадан сам седио као обично на своме старом месту у писарници. Ташуле још нема. Где ли је сад? Можда још спава? Нека га, и тако је уморан, јако уморан, а сан је мелем за рањено срце. Проспавати који час више значи, заборавити тренутне болове, утопити јаде у море слатке, варљиве маште, које нам снови рађају. Али он снева њега! Пред-а-њ не излазе ружичасте слике, зелени вртови, анђeosке прилике: не, он види у сну оно, од чега се ужасава, од чега му крв узавре, а срце почне живо куцати. Сиромомој Ташула!

Баш сам се спремао да одем у срез ради неких убиства, која се догодила у селу Б., кад у писарницу уђе Стамена, газдарица, код које је Ташула становао. Била је суморна а тек што не плаче. Мене нешто текну у срце.

— Шта је, стара? упитах је, а срце ми поче живље куцати.

— Хајдете самном! Несрећа! Ваш друг Ташула...

И она поче плакати.

— Да није болестан?

— Камо да јесте, али је ноћас... пред зору..

— Умр'о? и нехотице узвикнух.

— Да! Умр'о! Крв га је угушила!

Мени се соба поче окретати. Брзо се упутим у његов стан. На путу сам сусретао познанике, али их нисам поздрављао као обично. Њима је то чудновато било, јер су многи замном вртили главом. Нека их, нека се и љуте, нек мисле шта им је воља, мени је мој пријатељ дражи од свега! Јадни Ташула!..

Ево ме и пред кућом. Осетих, да ми ноге почеше клецати, да сам малаксао...

Чудноват се приказ указа пред-а-мно, кад ступих у малу, ониску собицу, у којој је Ташула становао.

Он је био у постели, окренут лицем таваници. Локве крви окружавале су га са обе стране. Сиромом, крв га је нагло у сну угушила. Смирио се! Али како то, мишљах, та он је ноћас био ведрији, спокојнији, јер је био скинуо терет са свога срца, кад је ону увлаку оставио? Па опет...

Крв ми силно узавре, свест ми поче мркнути, занесох се да паднем. То је било страшно!

На малом столу угледах ону чудновату — увлаку.

— Откуд увлака овде? Зар је није он ноћас дубоко у земљу закопао?

Прићох готово посрћући к столу на станем посматрати ту тајанствену стварчицу. Лена, неописано лена. Творачки ум показао је ремек-вештину у нежним, танким резovima, који се пластично огледају у ситним, религиозним сликама. Дух се узнео у више регијоне, па је из њих црпио идеје, божанствене прилике са лаким, провидним крилима...

Поглед ми и нехотице застаде на једном парчету плаве хартије.

Стадох брзо читати:

«Тешко мени! Опет сам несрећан; место увлаке оставио сам оловку из мога бележника....»

То је било све! Мало, али довољно, да протумачим ову загонетку, да се изведе на чисто нагла смрт његова.

Сиромомој Ташула!

Јадни, прерано изгубљени мој пријатељу!..

Је ли прича готова?

Није, а требало би да је већ свршена.

Слушајте.

1884. године отпутовао сам у Ниш на скупштину. Први се пут обрех у тој новој вароши. Беше празник неки у Мају месецу, кад сам на колодвор изишао. Свет је у празничном руху шетао по оној лепој, мирисавој пољани градској. Пођох у варош. Дуж целог пута сусретих многе познанике Београђане. Мило ми је било, кад сам видио махом позната лица...

— Охо, куда си нагао? чух за својим леђима неки крупан глас.

Осврнух се.

Пред-а-мном је стојао В., мој стари школски друг.

— Откуд ти овде?

— Е, ја сам већ годину дана у Нишу. Пискарарам код адвоката Т. А откуд ти?

— Ето, ја дођох као министров персонал, да радим за време скупштинске сесије.

— Баш ми је мило! Имаш ли стан?

— Откуд, кад сам баш овог часа амо стигао?

— Врло добро! Ти ћеш код мене становати. Самац сам, као калуђер; али не бој се, неће нам време дуго бити!... Мој хаџија врло је красан човек, има лепу домаћицу, красну свастику и диван «османлук»! Таман за — појезију! Збиља, певаш ли још?

— Помало, тек да не ћутим!

Сависмо поред Нишаве, па се упутисмо вапаришту...

Одмах некако поред краљевога двора, који лежи украј Нишаве, кад се скрене у десно, види се двокатна кућица, бело окречена. То је кућа хаџије А. у којој је мој друг становао.

Уђосмо унутра.

Лепа бапштица, окићена зеленилом, а испуњена дивним, цветним мирисом. На средини стоји «османлук», околу којег се обвила танка винова лоза... Цветни багремови напаяли су нас лековитим мирисом...

На прагу од куће стајала је млада, лепа женска. То је била газдарица мога пријатеља.

— Ево нам госта, рече са веселим осмехом В. Он ће самном становати, а плаћаће као и ја. Дукат на месец.

— Мило ми је!...

— Драго ми је.

Уђосмо у кућу...

Мала, скромна собица са једном постељом. На зиду висе неке мале фотографисане слике.

До постеље треног сто, по којем су разбацане неке хартије. Више постеље висе гусле јаворове. Ето, то је цео украс ове сиромашне собице.

Погледам слике.

— Охо, а откуд ти ова слика?

— Па добио сам је од сестре!

— Шта, зар капетанице...

— Јест, удова капетаница, Милка, моја је сестра!

— Гле, гле, ја нисам ни знао, да ти је капетан Н. зет?

— Јесте, био ми је зет, хтео си да кажеш, шалио се В.

Ето ти врага, помислих, опет ће да оживе у мени оне старе, оне тужне успомене.

Скинем горњи врескнут па се посадим на меку скромну постељу.

— Таман док одемо до «Европе» на пиво, док се мало прихватимо, спремиће моја вредна газдарица и за тебе чисту постељу. Две постеље у тако малој соби, додуше неугодно, али два стара, добра друга и пријатеља сместиће се, што по веле, и у ораховој лусци...

Тако ми је говорио В. са детињским осмехом на уснама.

Претурајући по разбацаним хартијама чудом се зачудих, кад спазих на црној мастионици ону исту увлаку, због које је Ташула онако љуто страдао, па и — умрло.

Чисто се окамених.

— Откуд ти ова увлака? упиташ В-а, а глас ми је необично дрхтао.

— Па сестра ми је јуче дала. Прлазећи овуда за Врању, да походи оца и мајку, свратила је код мене. Испричала ми је свој зао удес: како је изгубила мужа, како је постала удовица и како јој је велика туга, е мала пензија, па онда рече: Ево ти ове увлаке! Видиш, како је лепа? То је својина мога мужа. Умало што није пропала. У писарници средској био неки писар — не знам, како се звао — па је присвоји себи. Једног дана чујем, да је умрло. Као ми га било, па одох до његовог стана. Тамо спазих ову увлаку и познадох је! Наравно да сам је одмах узела. Је ли да је лепа? Ево, теби је поклањам!

Међу прстима је окретао ту чудновату увлаку.

Каква неочекивана појава? Кад сам мислио, да је избрисана за увек из мога срца она чудновата игра са овом увлаком, ја опет најлазим на тај вештачки створ, и опет у мени про-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

буђује јато црних осећаја, који су на дну мојих груди били дубоко закопани. Хоће ли бар В. са њоме бити срећан?

Та ме је мисао страховито мучила.

— Ја видим, да те нешто занима ова увлака, рече В. показујући ми прстом на оног анђелка са раширеним крилима на врху увлаке. Видиш, како је мален, па како је леп? Заиста, вештачка израда! Не знаш, како је водем...

Баш као и Ташула, помислим па ме обузе нека лака дрхтавица.

— Теби није добро? Ти дрхћеш?

— Уморан сам! Хајмо на свеж зрак, да удишем онај благи мирис босиљка и каранфила!

— Онда боље хајде до »Европе.« Башта лепа, свирка, журба, свет!...

— Хајмо!

И оба се упутисмо поред старог турског Хамама у гостиону »Европу.«

Да завршим.

Мене је тај догађај необично узнемирио. Посматрао сам В-а, хоће ли се на њему штогод приметити, што би моје страховање увећало, па ништа. И он је волео ту увлаку, неописано је волео.

Једног дана, после ручка дођосмо као и обично у наш стан, да мало прилегнемо. У соби хладовина. Кроз танку завесу на прозору пиркао је тихи поветарац, те разносио благи мирис цвећа и багрема.

На прагу од собе застаде В.

— Шта је ово? узвикну упрепашћен. Моја увлака скрхана, изломљена, поништена! Ох!

Па се грчевито ухвати за чело.

Доиста, увлака је била скрхана. Они ситни анђели уништени, она провидна крилашца са-ломљена.

— Ко је то учинио, ко?

— Ја, зачу се с поља девојачки глас.

— А, госпођице Данице, ви? А зашто?

— Зато, што сам хтела!

— Али узрок, узрок?

Девојче обори очи.

— Ох, говорите, преклињем вас!

— Е, па казаћу вам, отпоче весело девојче. Ви увек пишете са том увлаком, па ни један нежни став, ни једна нежна реч није под њом света угледала!... Мислила сам: кад под тако лепом, дивном увлаком излазе сувопарне ствари, скрхаћу је, јер под грубом хаљином често бије најплеме итије срце. Тако сам и за увлаку мислила. Ено вам просте, савсвим просте на вашем столу, шат се под њом излеже каква нежнија стварчица. Ха, ха, ха! Па одскакута под »османлук« грохотом се смејући.

— Аха, сад смо на чисто! Даница те љуби?

В-а облије танко руменило, — поцрвени до ушију.

— Боже мој, мишљах гледећи раскомадане делове чудновате увлаке. Ви лежите у праху, мале, дивне сличице, раскомадане, баш као и срце мога несретног Ташуле. Ви сте уништене, скрхане, али су остала здрава два срца, која љубе. Можда је то срећа, што сте уништене, ви, мале божанствене прилике, јер ће остати пезамућене тешким боловима две душе, остаће сачувана два млада живота...

ОЧЕТА МАЧАК.

СЛИКА ИЗ СЛОВЕНАЧКОГ НАРОДНОГ ЖИВОТА.

НАПИСАО ЈАНКО КРСНИК.

ознавао сам их обојицу, — и старог Мачка и његовог сина.

Па и ако је његов син имао већ великог сина, опет су људи само старог звали очета (чича)-Мачак, и тек, кад стари прекрсти руке и однесу га тамо св. Николи, добиће син почасно презиме, које ће и на његове унучке прећи као баштина.

Мачак нам је комшија и малне увијек, кад бих пошао у шетњу, пролазио бих поред његове кућице. Има томе већ двадесет година, кад сам једног дана поносно корачао поред његове куће, одбијајући густе димове из лулице. То је био важан корак до мушке

еманципације и ја сам га потпуно схватио, јер до тог доба, кад бих хтјео да мало задимим, морао сам се сакривати по гуштама. И стари чича Мачак примијетио је то на моју велику радост, јер се досад није ни освртао на ме; и баш као да ми лула подиже код њега углед. Данас се сав промијенио. Кад сам пролазио поред његове кућице, стајао је као обично по сриједи мале ледине, бос, у подераном кожиху прекрстив руке остраг.

— Добар дан, господине! — рече, па развуче своје чудно лице, не би ли се што пријатније на-смјешио.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ја му одздравим чудећи се, гдје ме поздравља; јер досад не проговорисмо никад али ни ријечи, и ако ме је познавао, откако сам.

— Дед'те ми мало дувана, ако га имате на одмет, — дода старац.

Понудим га дуваном сав блажен, што је и он примијетио тај нови корак у моме животу. Напуни лулу, а још стиште мало дувана и у шаку, те ми врати дуванкесу.

— Биће лијепо вријеме, ... баш као што треба за траву и сијено, — рече, гледајући у небо.

Хтједох му одговорити, но старац окрете леђа и с кратким „збогом“ оде према својој кућици.

Тако се увијек дешавало, кад би ме видјео стари Мачак, да пушим. Увијек искао дувана, и увијек говорио о времену; а кад би видјео, да не пушим, није се ни освртао на ме.

Онда је још он газдовао у својој кући. Имао је сина, који је кметовао са својом женом и шеснаестогодишњим сином на старчевом добру. Њима је у години само једанпут добро било, а то је, кад би клали пазимче; иначе су кубурили као црквени миши, хранећи се куваним јечмом и козјим млијеком, које су разблаживали водом. Нијесу се баш најбоље слагали, па више пута је било и повуци и потегни, јер старац не хтједе предати сину управе.

Једнога дана упитаћу ја први старца: — Но дједо, зар хоћете ви вјечно да газдујете? Вријеме је, да се одморите!

— Одморићу се, кад ме однесу тамо св. Николи, — одговори он: — Не дам ја узде из шака! Сад имамо, хвала богу, да се прехранимо и ако без присмока; а доцније неће бити ни тога...

Кад сам неколико година доцније опет дошао кући, рекоше ми, да је старац предао сину узде под тим, да га прехрани и сахрани.

Опет прођох поред његове кућице и опет стајаше он на ледини у оном истом подераном кожуху.

— Дobar дан, господине! Дед'те ми мало дувана, — рећи ће као и досад.

— Како је, дједо? — Упитам га смијешећи се.

— Засад још добро! одговори он весело, — биће лијепо вријеме, тамап за жито! Јечам добро поњео!

Рекав то оде опет према кућици...

И опет прошло неколико година, да нијесам видјео своје куће. Некако о божићу пружи ми се прилика, и ја је употријебим, те проведем неколико дана код куће. На чича-Мачка био сам већ и заборавио. У очи одласка дође нека баба из села, па ме моли, да посјетим старог чича Мачка, јер неће још дуго. Пођем с њом; но како сам се зачудио, кад ме проведе мимо његове куће, у комшилук.

— Зар није више са сином? — упитам жену.

— О, већ давно! Свађали се, тукли, тузјакали, док се најпослије старац не одсели.

Старац је лежао у уској и ниској собици на кукавном кревету. Видјело се на њему, да не ће још дуго...

СТИШТЕ ми руку и рече slabим гласом: — Еј, господине мој, није ми више до дувана! Глете, гдје лежим, не даду ми, ни да у својој кући умрем! Умријећу, ево скоро... и јело ми се не рачи:.. но пио бих мало вина, доброга вина, али немам новаца!

— Послаћу вам вина.

— Хвала, господине! Не знам, хоћу ли моћи и вина пити? А и за вино вас не молим, ... досада сам искао од вас само дувана... Е, нисам просио, просио, и ако сам страдао!

— Дједо, шта желите?

— Сад ћу вам рећи!... Слаб сам, па ми је тешко говорити... Видите, господине, код сина остаде ми храна за по године, ... двадесет форината имам у њега, ... записао сам се на храну, ... Дед'те ми тих двадесет форината, па их истерајте од мог ћуре! Он вам сад неће моћи платити; па га истерајте из куће... тог проклетог сина.

Старцу засвијетлише очи и мало се издиже у кревету. Потресла ме та дивља мржња, која провириваше из сваке старчеве ријечи.

— Шта ће вам двадесет форината? — упитам га по кратком ћутању.

— Свеједно, ... за погреб, ... парастос или ... даћу овом, што ме двори, ... само код сина не смију остати. Помоћи му нема, ... биће просјак, да, просјак... истераћу га из куће.

— Опростите му, — рекох полугласно, скоро бојећи се те дивље и необуздане страсти.

— Никад... никад! Увијек сам се устезао, да му предам узде; но наговорили ме, па из те коже никуд. Чекајте, ... ви ћете и дочекати, јер ако ниго други, а оно ће га његов син избацити из куће, као год што је он мене избацио... Е, да сам му заврнуо шијом, кад се родио!

Старац изнеможе и паде на углавље!

— Хоћете ли ми дати тих двадесет форината? — упита ме кроз неко вријеме slabим гласом.

— Сад их не требате. Подајте их комшији, па нека их он тјера у име отштете, што вас је дворио.

— Даћу!

Дозваше свједоке и стари Мачак начини опоручу, именујући комшију Мату нашљедником свог иметка, ... својих двадесет форината.

— Мора ти платити, чујеш, Мате! Мора платити; ако неће, а ти га тужи...

Кад сам сутрадан одлазио од куће, огласи звон-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

це на цркви св. Николе, да је умр'о стари Мачак... умр'о, а не опростио сину. . . .

Прошло је много година, да нијесам долазио кући, па, богме, и заборавих на страсног старца и његовог сина. Кад ме судба стално веза за дом, оживјеше поново у мени старе успомене.

Видјео сам чича-Мачка . . . млађег. Био је као и покојник. Стајао на ледини пред кућом, обично бо-соног и увијек подеран, а кад бих ја мимо пролазио, искао би дувана и говорио о времену. Каткад био и досадан, кад се напије ракије. Те слабости не бјеше у покојног му оца.

Једном га запитам: Шта је са оним дугом, што га отац препусти Мату?

— Е, па платио сам га, господине. Зато сам се на другом мјесту задужио. Е, господине, отац је био зао.

— Шта? Зар ћете ви вјечно газдовати? Жените сина, док не остари!

— Нема од тога ништа, мој господине! Сад, хвала богу, имам и мало хране и ако без присмока, мало и ракије, . . . а онда не би тога било. . . .

Лани су га ипак наговорили, те оженио сина и предао му управу, али да син њега и жену му храни и сахрани.

— Е, господине, мора и то једанпут бити! — рече, као да се оправда ради своје недолжљивости. А и деран је ваљан, па ће он лијепо самном . . . Е, па нећу ни дуго, . . . остарио сам, и ако нијесам никада добра доживјео.

Тако је лани говорио. . . .

Недавно дотрча к мени сав изгребен по образу и каљав од блата, вичући: Помозите, господине, уби ме онај несретник,

— Ко?

— Син! Какав син? . . . Ђаво, несретник! Ево, шта учини од мене, . . . ваљао ме по блату.

Старац је шкрипао зубима, ударајући се песницом у груди. Гледао сам, да га примирим, али бадава. Напошљетку љутила ме сва та ствар.

— А како је било с вашим оцем? — упитам га.

— С мојим оцем? вели он. — Е, отац је био зао!

Обеси главу, па оде, ћутећи као заливен.

Не оде кући, већ комшији, младом Мату. И ту је истресао гњев и мржњу над сином. Тужио га, но пресуду не дочека.

Данас га оглашује звонце на цркви св. Николе, а сутра ће га погрести уз старца му. . . .

Са словеначког.

Превео —

ФРА АНДРИЈА КАЧИЋ

ПРЕМА СРПСТВУ И ХРВАСТВУ.

д назад петнајест-двајест година хрвацки књижевници раде неуморно, како би што више раширили хрваство на рачун српства. У тој тежњи најбоље силе њихове труде се, да избришу његођ могу у прошлости име српско, да прошлости српској даду други вид. Доста се је пјетити, како је г. Рачки покушао да лини српски народ трагичне славе косовске, а г. Павић апсолутне својине косовскијех пјесама. Када ови хрвацки академици, који важе као најбољи хрвацки научењаци и при томе као најумеренији Хрвати, овакве покушаје праве на штету српства, било би излишно напомињати «јуначка» ђела Павлиновићевијех и Старчевићевијех шљедбеника, које се нашао принуђен учени Мајков опоменути, да не траже историчке истине по књигама хрвацкијех писаца, него да је сами црпе са бистријех извора науке.

У овој својој тежњи Хрвати су били већ присвојили дубровачку књижевност као цвијет хрвацке књижевности, и Дубровник као хрвацку Атину, премда је н. пр. Гундулић, најбољи

преставник дубровачке књижевности, толико познавао и цијенио хрватску историју, да јој није ни стиха посветио у своме *О с м а н у*; дочим се није задовољио са славнијема и трагичнијема успоменама из српске историје, којијема је њежно искитио своју епонеју, него је пошао и мало даље у прошлост, па видицира српскоме народу славу Александра великога и својину егејскијех обала. Али су свијесни Дубровчани одбили тај хрвацки загрљај, а један од најугледнијих присташа хрвацкијех у пошљедњем зашједању сабора далматинскога, др. Клајић, није знао чим боље оправдати своје пристајање уз хрваство и ово у Дубровнику бранити, него сасвијем озбиљно наводећи, да је ђететом једанпут чуо на Ријечи (Омбли), ђе је један тежак споменуо хрвацко име! Тако су Хрвати принуђени, да к себи руке повуку са Дубровника у прошлости и у садашњости. Дубровник се све отвореније показује, што је, и он се данас с поносом ошјећа чланом идеално уједињенога и ако физично раздробљенога српства.

Истом тежњом руковођени присвојили су Хрвати сасвијем као Хрвата Фра-Андрију Качића, ауктора «Разговора угоднога народа словинскога», а као таковоме брзо ће му подигнути пристојан споменик у Бристу, његовоме родојном селу у приморју макарскоме. Ми се искрено радујемо томе и дотичноме одбору дужни смо наше признање изразити, што се тако живо заузео околу скупљања прилога на тај споменик; али не можемо овом приликом оставити писца «Угоднога разговора народа словинскога» као Хрвата у хрвацкој искључивој својини. И наша ће сврха бити, да испитамо мисли и ошјећања Качићева, да прегледамо о чему је угодно разговор водити народу «словинскоме», те по томе судити, да ли се Качић може озбиљно Хрватом сматрати, или можда већијем правом — Србином.

I.

Качић започиње са првијем краљем словинскијем Остројилом (Строимир), који освојивши «Далмацију горњу и доњу до Македоније» окури се и подиже свој престо у Диоклеји. Остројила наслиједи на престо син му Свевлад (Самовлад), а овога опет син му Селимир.

Овђе, као што се види, Качић учи свој народ, да себе познаје, од како је дошао иза Карпата у данашњу своју постојбину. И збиља његово излагање у почетку слаже се са резултатима историчког истраживања најновијег доба. Само се године Качићеве не слажу са овим пошљедњијем.

Иза Свевлада долазе још по реду, данас науком утврђеном, Владан (Владин) и Радимир (Ратимир), па до Немање на броју 39 краљева «словинскијех», ће долазе измијешани владоци архонтија Србије, Травуније, Захумске и Дукљаске (Зейтске), као да су редом једном земљом и једнијем народом владали. Од Немање слиједе редом владоци Неманићи па се завршује ова серија «словинскијех краљева» са Вукашином, за којијем долазе рашки деспоти, принципи од Зейте и поглавице и краљеви босански за себе; па ћа говори о поглавицама бугарскијем сасвијем засебно и најпослије долази на једној страници и по «кратко говорење од поглавица хрвацких и крањских!» Биљежимо, да је Качић збио сву историју хрвацку на једној страници и по, јер само босанску историју излаже на петна-

јест страница, бугарску на девет листова, а «словинску» на двадесет и пет листова...

Ово је садржај првога дијела «Разговора» Качићева, одакле видимо, да пошљедње мјесто даје хрвацкој историји и да о њој тек мимогред говори, што је за нашу тему врло важно.

У другом дијелу Качић се ~~што~~ задржава са Скендербегом и Сибињанин-Јанком, па слиједи повјест о паду Цариграда и о ратовању Млечића противу Турака. У овоме дијелу долази још једна пјесма о Франкопановићима, једна о Зриновићу и опсади Сигецкој и једна о погибији краља Лудовика на мухачком пољу, што је такођер важно за наше испитивање Качићева мишљења и ошјећања.

У трећем пак дијелу долазе «кнезови и властела народа словинскога;» па турски нападаји на Шибеник, Спљет и Беч; па долазе поједини «вitezови,» који се одликовали у божевима противу турскијех нападаја на дуждеву државу, који су слиједили послје пада народнијех држава Србије и Босне. Пјесме ове узимљу готово сву половину књиге а знаменито је, што међу њима находимо двије пјесме подгачке, у којијема се славе «вitezови унгарски и хрвацки,» који су турске главе осјејцали. Прва је пјесма «приказана пресвјетлој господи загребској.» У њој видимо на првом мјесту Сибињанин-Јанка, па његова сина краља Матијаша, Франђипана, Гереба, Јеречича, Колонића, Мишљеновића, Карловића, Јурчића, Кеглевића, Бакића, Зриновића и још неке такођер из преко Велебића. Исто находимо и у другој пјесми о хрвацкијем вitezовима имена јунака прековелебићкијех.

Дакле Качић разликује хрвацке вitezове од осталијех «словинскијех» вitezова, а имашто од книнкијех, дрншикијех, сињскијех, клишкијех, каштеланскијех, пољичкијех, омишкијех, задварскијех, имоцкијех, вргорскијех, приморскијех, неретванскијех, которскијех, а особито од котарскијех и шибеничкијех, који су најближи Хрвацкој.

То разликовање још је значајније, у колико је прву од поменуте двије пјесме назвао пјесмом «од унгарскијех и хрвацкијех вitezова,» што свједочи, да је сматрао хрвацке вitezове ближе унгарскијема него ли далматинскијема.

При свршетку нам је забиљежити, како

Качић слави у неколико пјесамa и »силене и гласовите јунаке турске.« Ће спомиње Перизовиће, Ораповиће, Бојчиће, Бабиће, Топа-

ловиће, Катиће, Косариће, Бакотиће и т. д., што свједочи, да ни у фра-Андрији није крв вода била.

Л. Томаповић.

(Наставиће се.)

КЊИЖЕВНОСТ.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ.

PRIRUČNI RJEČNIK SVEOPĆEGA ZNANJA ili mala hrvatska enciklopedija. Obradjuju Dr. Ivan Zoch i Josip Mencin uz sudjelovanje i pripomoć mnogih književnika. U Osijeku 1885. Tiskom i nakladom Dragutina Laubnera.

Натпис поменутој књизи сам нам показује значењитију појаву у данашњој хрватској литератури. У последње време јавља се доста рада у лексикографском пољу хрватском. Осим речника за појдине потребе и великог академског речника, за који је главна заслуга покојнога нашег Даничића, ево нам се јавља и хрватска мала енциклопедија. Нов је појав то, а угледало се на страну литературу, н. пр. немачку, у којој су више дела ове врсте, познатих са натписом „конверзациони лексикон.“ — Ако немамо опсежних таквих речника у данашњој српској или хрватској литератури, а оно ево имаћемо у мањем опсегу оно, што доиста може добро доћи и послужити свакому, који је рад да се упозна са свеопћим знањем, кад га на то наведе прилика и потреба му се укаже. Досада дакле морадосмо се служити немачким или другог ког народа конверзационим речником, а одсада моћи ћемо и ево поменути делом, што је добро дошло онима, који не разумеју страног језика, али још боље онима, којима велики опсежни речници не долазе тако лако до руке, било због тога, што је таково дело скупо или због чега другог. Осећајући ту потребу у хрватској књизи, латинше се тога труда и посла поменута г.г. обрађивачи речника, уз накладу Драгутина Лаубнера. Но осим таквих узрока, зашто се подухватише овакога посла, још је један понајважнији, као што се и сами овако изјаснише: „Познато је, да се *немачке књиге* ове врсте, у којих се аутори на наше хрватске одношаје не обазире, што више о њих *криво извјешћују*, своје хвале, наше грде, међу интелигенцијом нашега народа јако шире, те свакако народну свијест убијају, па зато умољавамо све родољубе...“

Нећемо овде да испитујемо, у којој мери чине то немачки такви речници, али доиста нешто од тога јесте махне. Не можемо ни о овом хрватском речнику више и потпуније рећи, је ли се он уклонио

од таквих хотимичних погрешака, јер је ово дело тек у свом почетку; изишло је тек 8 свешчића до почетних слова *Be*, те не можемо унапред рећи, колико и како се освртало на непристрасност, па својину овога или онога народа и племена. Покушаћемо ипак, да кажемо коју и о досадањем раду ове врсте, који је угледао света у штампаних досада 8 свешчића.

Упоредивши све, што је у слову *A* са материјалом, који је у немачком таквом речнику, видимо да је овај дакако служио образцем при оваковој књижевној радњи. Кад је пак цел хрватској енциклопедији, да се зове *малом*, онда је мање узето од свачега, што је у таквом великом немачком речнику. Скраћене су појединости, али су сви важнији моменти споменути. Имамо од свачега, што треба да је у таквом речнику, кратак и леп преглед. Ма да има досада доста места, која се једно за другим спомињу како су у немачком, н. пр. *Мајеровом* таквом делу, тако исто и у овом приручном речнику, ипак зато на место оног, што је за Немца и његов језик сходно, испуњује се оним, што је за нас.

Г.г. обрађивачи тога дела пишу у I. свесци при крају у огласу: „Унапред знадемо, да ће се делу нашем са разних страна којешта приговарати: овому ће ово, оному оно мањкати или сувишно бити. Ну то није крај толикога садржаја и тако малена простора нити друкчије могуће, ако хоћемо, да буду све струке једнолико обрађене. Вриједност дјела показати ће се тек онда, кад буде готово, кад се буде могло казати: ево огледала наображене Хрватске, ево мале књижице, из које се може *сватко* подучити по прилици о 60.000 предмета свега људскога знања те си о њих усвојити праве темељне појмове.“ Изричу даље, да ће савесно радити, да ће се на словенске, а особито на хрватске одношаје савесно обазирати, те зато моле помоћи и суделовања, да би тим могао бити овај речник тачним огледалом народа.

Овакове племените жеље и мисли остварују се у неколико, јер је ово књижевно дело тек у свом почетку. Досад нам је у рукама само слово *A* и почетак слова *B*. Зато и не можемо унапред знати

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

и казати, колико се обрађивачи освртали на поменуто мисао и главни посао.

По овом, што је досада на свет изишло, види се, да су доиста несловенски моменти заменути словенским у овом речнику. Освртало се на историјски део, како политични, тако и књижевни. Осим тога није пропуштено уметнути и такве личности историјске, које су у свези са историјом српскога или хрватскога народа. У појединости се не можемо упустити нити на то мислимо, јер овим смо ради само у опште поменуто књижевно дело приказати, а шта буде прилике, која ће се указати тек онда, када оно буде превалило барем своју половину, моћи ће се и у појединости упустити, јер ће их се и наћи; у слову пак *A* има их и мало. Тако би се дало приметити, да се могло рећи која у слову *A* о Арсенију IV. патријарху српском, који је дошао са знаменитим бројем Срба у Аустро-Угарске крајеве. Могло се као важна личност споменути и име Димитрија Анастасијевића Сабова, који је у два маха оставио 20.000 фор., да се тим оснује вел. гимназија у Ср. Карловцима. Код неких српских књижевника додато је уз име и презиме реч: Србин, српски писац, негде пак не. Не знамо, је ли ово хотимично или не; значи ли то, што неки српски књижевник нема додатка, да је Србин, или не значи? Ми не сумњамо у добре намере г.г. обрађивача овога речника, јер их као непристрасне људе познајемо. Колико су ово неколике мане, толико опет у похвалу иде онима, који ово обрађују, што се у српским стварима досада држали овога обећања. Да богме да се ни оно не уписује у грех, јер њима најпосле толико нису ни познате наше ствари.

Мислимо, да би многе ствари из овог речника могле испасти, ма да их има у другим књижевним делима те врсте код страних. Овде би се дало много таквих речи и тумачења им напоменути. О Африци и Америци мислимо, да је много речено, ма да се и двапут више говори о њој у немачком конверзационом речнику, Немачке глаголе ваљало је напустити, особито, ако се у нашем народу не чују. Споменимо немачке речи *abtreiben* и *abtakeln*, које се додуше спомињу н. пр. у Мајеровом речнику *a* и значе нешто, у овом пак мислимо да немају места, јер не знамо, у ком крају би ове речи у нашем народу служиле као технички термини. Међу тим Вуков и Даничићев речник пружиће нам доста глагола, који се јако употребљују али многи не зна, шта те речи значе. Не би дакле штетно било и такве речи изводити и у ову народну књигу сместити.

Ове скромне примедбе напоменусмо у лепој жељи, да „приручни речник свеопштег знања“ буде доиста zgodно удешен за онога, кому је, како је у

објави речено, намењен. Зато би се могло много штошта изоставити, што неће бити од потребе многому, а и већини чланова нашега народа, а по где-шта још додати оном лепом градиву, које је већ у то дело смештено. Мислимо, да би тим много мање изишло ово дело, него што изгледа, да ће изићи. На то нас побуђују пуних шест свешчића слова *A*, које саразмерно много више материјала изискује за друга слова. Тим би дело и мање било, а и лакше би до руке долазило оному, којему је намењено. Нећемо да упоређујемо овде вредности немачких таквих књижевних дела, јер ово хоће да буде „мала хрватска енциклопедија“.

Хвале вредна је радња оних, који ово дело обрађују, задатак је велик, труд је голем, зато и треба помоћи многих сарадника. Хвале вредан је и онај, који се примио издавања овога дела. Мислимо, да је оваково дело заслужило, да га издаје друштво, које се стара за просветни напредак, било то Матица Хрватска или Академија југословенска. Не знамо, је ли и у колико је у том покушавано. Много ће лепоти и савршености овога дела допринети илустрација, о којој се спомиње, да ће се и за њу побринути. Код нас Срба покушало се у овој врсти делом: „политични речник“, који је написао Владимир Јовановић — по остало је недовршено.

Толико засада о „приручном речнику свеопштег знања или малог хрватској енциклопедији.“

У Карловцих 1886.

Ђорђе Магарашевић.

О ZRAKU, predavao prof. dr. Lobmayer u hrvatskom naravoslovnom društvu u Zagrebu dne 26. ožujka 1886. Zagreb 1886. Nakladom piščevom. Tiskara „Narodnih Novinah.“ Цена 10 novč.

Крајем прошле године основало се у Загребу, након дугог напрезања и подстрекавања на то професора универзитетског С. Брусине, „хрватско наравословно друштво“, коме је међу осталим и то од највећих задаћа, да шири и популарише природне науке у хрватском народу. Ради тога држаће друштво и јавна популарна предавања. У предавањима тим износиће се ствари из свију природних наука а удешаваће се за ширу публику. Предавање „О zraku“ од Лобмајера већ је тако популарно јавно предавање.

Лобмајер је лечник и професор хигијене на загребачком свеучилишту и као такав издао је досад већ више расправа, које захватају у народну хигијену. Од њега имамо. „Тко је јаћи, онај i старији“, „Nešto o hrani“, „Čim se kvari zrak oko nas“, „Rad i odmor“ и „O zraku“.

Све ове књижице пуне су поуке за свакога и писане су за народ, коме доиста треба рећи, у чем

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

грени у здравственом погледу па шта да ради, да му здравље напредује, јер само у здравом телу здрава је и душа. Расправе су писане лако, разумљиво, само да је писац могао избећи по неке још изразе, који су широј публици нејасни или да их је протумачио бар.

О једној од наведених расправа „Šim se kvargi zrak oko nas“ било је више говора у „Стражилову“ од прошле године на стр. 541., сад ћемо рећи коју о најновијој расправи „О zraku“ и препоручити ју читаоцима.

О ваздуху се даје писати врло много и у разном правцу, тако, какав је у физикалним а какав у кемијским особинама својим, како се квари у опште, како се поправља и т. д. Кад би се све скупило, била би читава књига о ваздуху, а кад би се све исцрпило, била би још и већа. Удесити све то за једно предавање, коме је време увек одмерено, не да се. Испредаје ли се ипак о свему тому уједаред, то је тек у главним потезима и кратко. Како је у књижицу од 21 стране стало много о ваздуху, видиће се најбоље, ако наведемо, о чему све има у њој:

У расправи се у почетку говори, како су јавна предавања из природних наука од користи широј публици, затим о човечијем животу у опште и онда се прелази на зрак, те доказује, како нам је од потребе као свагдањи лебац; наводе се затим саставни

делови и главније функције тих делова; после овога тумачио је предавач дисање те од каквог је утицаја ветар на људе и од какве је важности по дисање то, колико је топао ваздух а у овом се разлаже и о распрострањању топлоте у опште. За овим читамо, али укратко само, кад је ваздух чист и како га квари прашина а особито ситне невидљиве животиње, микро-организи, и напослетку, како се ваздух даде најпростијим путем за дисање поправити.

Наше је мњење, да се није морало у једном само предавању исцрпити све о ваздуху; много би боље било, да се поједини одсеци, наведени баш у овој књижици, развили сваки за себе или највише два спојили. Тиме истина не би било целине о ваздуху, али би свако предавање за себе имало много веће вредности; било би већма исцрпљено. Међутим „О zraku“ је написано доиста поучно, само нам је приметити, да писац није у овом предавању нигде рекао, шта је апсолутна а шта релативна множина водене паре (и воде) у ваздуху и да није доста протумачио зрачење топлоте па ни спроваћање јој. Са хигијенског гледишта је о зрачењу а особито о спроваћању топлоте изведено добро.

Ма да има неких места у књижици, које ће Срби због чисте хрватине теже разумети, ипак ју препоручујемо свакоме, који чита латиницу, јер заслужује то поуком и садржином својом.

Стева Милованов.

Л И С Т А К.

ПИСМА ВУКА СТЕФ. КАРАЏИЋА ЛУКИЈАНУ МУШИЦКОМ.

ИЗНОСИ НА ЈАВНОСТ МИЛИВОЈЕ К. БРАНКОВИЋ.

II.

У Бечу 18-га 30. Септемвриа 1816.

Пречестнији Господине,

Любезнији и високопочитаемји пријатељу!

Ево ме већ у Бечу. У Новом Саду самъ 8 дана сам тражио и очекивао каква друга, и најпослије самъ морао сам поћи. У Пешти самъ кодъ Витковића ручао; ђе му се врло допадаю. У Будиму самъ нашао Исаиловића, Берића и Булића; Берићъ е, као поета, ђе врло добро разумъо, и, по достоинству њихову, до неба их подиже; а Булићу и Исаиловићу нисамъ имао прилике да их прочитањ. Несторовићъ ме врло лијепо приміо; молио самъ да ми Рѣчникъ Директорима препоручи, и казао е да ће учинити. Не би съ горега било кадъ би му вы зато писали. Аванацковићъ е већ био отишао у Сомборъ; говорио е да ће и вас походити, него

му препоручите пренумерацију на Рѣчникъ, а он ће у Сомбору имати добру прилику къ тому; препоручите му и за народне пѣсне, а особито за козовске и за сватовске и поздравите га одъ мене. Гледайте за ону Шлѣпицу из Гргуреваца те е добавите и препишите оне три козовске пѣсне пакъ ми ихъ пошаљите.

Копытаръ, Давидовићъ и Гагићъ любезно васъ поздравляю. Юче самъ Гагићу читао ђе, и врло му се допадаю, узео е да ихъ препише; я самъ му казивао и за ону Славенску ђду, што сте е вы лани правили, онъ би е радъ имати: да може питати, е ли ону приміо онај пријкъ, што самъ му е я послао — него ми вы пошаљите ону ђду, да му е я предањ, онъ ће се јошт' више одъ мѣсеца дана овде бавити. Копытару и Давидовићу јошт' нисам ђе показывао. Нешићъ ово

дана полази тамо доле, а самъ му говорио да Васъ походи, и обрекао е ако узима времена: зашто се неће тамо дуго бавити. Демелићъ е, са женомъ, отишао у Оршаву да зимуе. Братъ ми е његовъ предао пренумеранте одъ Кралъвића владике; О! како е лепо видѣти у реду Далматийске Монастире, Протопресвѣтерате и градове! самих калугъра 31, а попова 24! Изъ Дубровника 23 пренумеранга, и то су све готово Бошњаци и Херцеговци: изъ Сараева, Мостара, Требина и пр. Кралъвићъ е заиста освѣтлао образъ своме крају; само да јошт' хоће тако учинити Путникъ и Миоковићъ, а за друге не маримъ. Есте ли ви писали отцу Аћиму, Јовану Миоковићу (у Београдъ) и пр.? Ако

нисте писали а ви пишете молимъ што брже, а особито отцу Аћиму и Миоковићу. —

Кад' васъ не би мрзило да пишете Проти Земунском', Шидском', и новом' Митровачком', да ми циркулирају објављивне по своим' протопресвѣтератима: зашто ће се кајати. — Пошљите ми Копытареве писмо натрагъ (макаръ га и отворили били), поздравите ми све братство, Гдина пароха Борића и све његове домашњѣ. Кадъ на ово писмо добьемъ одговоръ, онда ћу вамъ више писати, а садъ већ нема мѣста. Вук.

Писмо мое атресирайте на Давидовића. Есте ли примили мое писмо изъ Н. Сада? Ја самъ га Г. Богићу предао. Микаљу ће ми овде наћи Копытаръ.

ЛИСТИЊИ.

Г Л А С Н И К.

(Матица Српска.) Одбор за издавање књига за народ из задужбине Петра Коњевића састао се 11. п. м. а на састанку је своме према мњењу дра Ђорђа Натопшевића одбио поднешена дела Петра Ј. Кнежевића под насловом „Ратар у пољу и на дому“ и „Пољопривредни катихизис.“ Осим тога одбијено је и дело Мила Вукашиновића Млаке под насловом „Достојанство и заступство народа“, јер оцењивач Светозар Савковић налази, да дело нема никакве вредности. За шесту свеску Коњевићеве библиотеке примљен је по препоруци дра Ђорђа Натопшевића, Светозара Савковића и дра Ђорђа Дече чланак Андрије М. Матића: „Живот Венијамина Франклина“ или „Докле може дотерати ваљан и вредан човек“.

(О Бранкову споменику.) Као што ће бити познато, одбор за подизање споменика Бранку Радичевићу у Карловцима морао је пре годину дана да плати за камење, што се радило у Топчидеру код Београда за надгробни споменик на Бранкову вису, при преносу на аустро-угарско земљиште 450 фор. ђумрукарине, с тога, што је подузимач без кривице одборове, а преко погодбе исто камење још тамо углачао на сеченицама. Председник одбора, пречасни (сада старо-бечејски) прота Јован Борота са адвокатом др Ж. Гојковићем обратио се молбом на пореску управу, да се одбору врати тај новац. Но тек пре кратког времена враћена је свота та у благајну натраг путем највише милости, као што је благоизволело наредити Његово Величанство цар и краљ, на кога се иети у последњи мах били обратили.

ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

П. А—в. **(Српско народно позориште у Ср. Карловцима.)** 5. У недељу 20 апр. (2. маја) уживали смо гледајући „Добрилу и Миленка“ прослављеног ветерана-књижевника нашег М. Бана, трагедију пре својих 30 година увенчану у Загребу првом наградом. У нас се она даје често и још дуго ће се одржати. Писано је о њој много рецензија као о мало којој још. Највише је нашла присталица критика, која нава овај комад лошом копијом Шекспирова „Ромеа и Јулије“, зато, што збиља има неке сличности, а канда више зато, што је у нас и иначе на дневном реду корити овог или

оног писца плагијаторством, чим нађемо тому какве па и најмање сличности у другом кога. Било како му драго, имали право ти критичари или не, „Добрила и Миленка“ ће се радо гледати на нашој позорници још дуго као занимљив комад. Наши приказивачи, Миљковић (Миленко), Хаџићева (Добрила, Милојевић (кнез Доброслав), Лазић (кнез Радемир) добро су се држали; а што пред скроз празним клупама нису изгубили вољу, то им тим већма служи на дику и хвалу. Не можемо, а да не похвалимо Кестерчанека (вешника), који је у својој занста споредној улози показао толико воље и озбиљности, да је зачинио ону страну у већу као распламтео старац толико, е нам и не упадаше тако у очи, што је веће бројно и сувише било крње. А ту пету похвалу е правом заслужине и оба кнеза противника као и бац (Васиљевић). Осим призора, где је Вукан (Стојчевић), наравно без своје кривице, морао да својеручно гура и наменшта своју дружину, неуке до зла бога стигнете, испала је цела представа сасвим складно. — На каси је пало 40 фор., а представа беше ван претплате. Злочесто време ускратило је благајни бољи приход, али и онима, који не беху на представи, зацело красно уживање и у комаду и у представљању. — 6. На Ђурђевдан у претплати: „Нови племѣћ“. Стара песма, али ће увек остати нова! И добро је, да се овај комад свугде даде, гдегод буде наша дружина. Позориште као школа наћи ће свугде с овим комадом поштовалаца. Пребацивало се још у први мах, да су у нас овако покондирени типови застарали. Боже сачувај! С мало измене свугда ће се наћи опет то али мало дружчије. Нешто само могло би се захтевати од каква вешта прерадиоца: нека мало изгача Омеров карактер; па и поштени Пратљача не мора носити то кобно име, те да ипак остане оно, што јесте. Омер не мора бити ни мало „луцкаст“, па да тек тако ваљда заслужи онаког анђелка, као што је Мера. И Мера не мора на свршетку поћи за Омера тек „што му драго“, „да га ђаво носи“, кад га и онако бегенише. Добриновић, додуше, трудио се, да не буде луцкасти Омер, и постигао је; али кад рече чика Спиридон (Милојевић) за њега, да је штета само, што је мало луцкаст, као да му је ударио песницу на око. Приказивање је било изврсно у свима улогама. Да и не спомињемо Ружића (Пратљачу), Добриновићку (његову жену), Ружићку (Фему), Хаџићеву (Зорку), али радо признајемо, да нас

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

је Миљковић (Манојло Безарић) тога вечера задовољно више него икад досад. А Максимовићеву (Меру) тек смо у тој улози видели, шта вреди. Права Мера није могла бити природнија. — Дворана је била дупком пуна, а на каси је пало (без претплате) више него икад досад; нешто преко 90 ф.ор.

7. У четвртак уживасмо гледајући: Робијашеву Ђерку. Ружић и Вујићка могу рећи хвала Вилбранту, као да је за њих створио Фабрицијуса и Агату. Но и остали тог вечера нису дали, да их пресене њих двоје. Вероваће ми се пре, кад кажем, да је Миљковић био Ролф, Ружићка Рајхсхелдовица, Добриновићка Волмутовица, Демлер Добриновић, све прве снаге наше честите дружине. Сваки је пазео на сваку реч и на сваки покрет свог саиграча; па је тако и испала та представа, да не претерам, боље него икоја дојак, ако и нећу да умалим тиме похвалу оним глумцима нашим, који нису овде имали прилике да се покажу, а досад су је заслужили, као ни овима, који су овде били ангажовани, а и досад заслужили свако признање. И мали Хуго био је тако мио и безапаан, тако слободан, да га бог поживи! — На каси је пало (без претплате) 48 ф. — 9. У суботу: Чаша воде. Фини овај комад одавна се држи на нашој позорници; али штета је днати га свугде. Ружић (Болинброк) држао се на својој уметничкој висини целог вечера. Стојчевићев Мешем није заслужио ни пажње својих високих заштитница, још мање оних неприлика, у које су и краљица (Вујићка) и војвоткиња Мерлобурова (Ружићка) долазиле њега ради, а најмање љубави красне Ебигајле Хаџићеве; него млад је јунак, па има још и каде, али му треба, богме, много. — На каси је пало до 62 ф.ор. (без претплате).

(Најновија опера Вердијева „Отело“) већ је сасвим готова, и не задуго ће се приказати у Милану. Верди је рекао, да је и са текстом потпуно задовољан, који је Воито по Шекспиру сасвим верно израдио. У тој опери неће бити балета, јер Верди мисли, да игра прекида сваку већу драмску акцију. Музика ове опере је, као што сам Верди каже, лирика драма, где је главно драма, а оркестар игра само споредну улогу. Париски издавачи су му нудили 100.000 франака за ту нову оперу, али је он остао веран старој фирми некој из Милана, са којом већ од 40 година ради.

(Делоне.) Пре неки дан се растао са позорницом théâtre français'a у Паризу Луј-Арсен Делоне, љубавник-глумац од 60 година. Већ је од 40 година амо глумац и као такав је забављао увек публику својом елегантном, свежом мимиком а у кретању и говору био је најбољи љубавник. У приватном животу био је миран грађанин. Кад му је време допуштало, долазио је пешке са свог сеоског добра у Париз, савесно је одиграо своју улогу па се мирно натраг вратио. Друштво и саоне није волео. Хтео је само у Паризу да се прослави, Париз је био за њега свет. Али ту и јесте имао неограничен углед. Вештину своју је довео до ретке усавршености. Најпростијим средствима је утицао. Од њега се никад није могао чути онај традиционални глумачки патос; ретко је употребио какав оштар покрет, какву грубу црту. Тајна његова састојала се у изворности и живости његових изражаја, у истини, коју је он посматрао, оплеменио, и консеквентно је приказивао. Претња његова није избијала у снази више и дреке, него у притајеној пронији. При причању старих догађаја није употребљавао традиционално јецање, „пљач и риданије“, него је приказивао догађај fino и лепо, као да се исти на цедилу успомене прочистио. Баш у оваквим приликама је пружао гледаоцима занимљиву психолошку слику, а није се лађао најјачим средствима. Вештачким паузама, неприметним покретима, променом гласа, успореним и убрзаним прикази-

вањем је само дао приметити, да му је у души велика борба. Маскирању је умео да даде отмен елегантан чар и боју. И заиста, Делоне је био у својој струци јединствен; најстарији младић, који је икада на позорницу ступио. Као младић се растао са позорницом. Приказао је Оливијера у „Демимонд“ у Дима-овом, приказао је савршен тип Паризије, младића елегантног, веселог, спрам женских безобразно-учтивог и услужног човека. Цело вече није изустиво ни једну патетичку реч, играо је мирно као и обично, као да не игра последњи пут за навек.

КЊИЖЕВНЕ НОВОСТИ.

— Паја Т. Теодоровић-Ђаковчић, чинов. мин. финансије и х. доцент пољске привреде у богословији и беогр. учит. школи израдио је учебник за школу и народ, којем је наслов: „Пољска привреда“. Књига ће бити подељена на три свеске. Прва је свеска већ готова а у њој је Земљерадња (ратарство, баштованство, ливадарство) Садржај другој свесци биће: воћарство, винодеље и шумарство, а трећој: сточарство, пчеларство, свиларство и гајење пилеки, са додатком системе привреде у земљерадњи. Прва свеска износи 16 табака а цена јој је 1 ф.ор. 50 новч. а. вр.

— 128. свеска Народне библиотеке Браће Јовановића доноси наставак Игова романа „На белом лебу“.

— „Agrarier Tagblatt“, политични лист, што излази од ове године у Загребу, доноси сваке недеље додатак с литерарним и белетристичним садржајем. У додатку уз 94. бр. почео је F. S. да доноси приповетке нашег вреног приповедача дра Лазе К. Лазаревића, лечника у Београду, у немачком преводу. Др. Владан Ђорђевић, наш колико заслужни реформатор санитета у Србији, толико и вредни књижевник, као уредник „Отаџбине“ приметио је уз једну од Лазаревићевих прича, да ће Лазаревић бити у нас пре него ико српски Тургењев. Колико је то примедба одлична, није претерана. Пре две године изашла је збирка његових приповедака, растурених дотле по разним листовима, у засебној књизи. Каква је јага морала бити у Србији са том књигом, може се мислити, кад ми већ оне године не могосмо нигде у нашим књижарама доћи до ње. Као што нам један пријатељ из Београда прича, Лазаревић је био науимо, да прошле зиме омет наше не коју својих прича; али га ратне прилике другамо свратиле. Иначе је Лазаревић, као што чујемо, толико заузет својим лечничким позивом, да једва може да доспе, да се баца на белетристику. Колико умемо да ценимо његову неморну ревност лечничку, толико желимо, да што пре доспе и на тај рад. Па поменути загребачки лист, донесав у немачком преводу Лазаревићеву причу: „У добри час, ајдуци!“ и обећавајући, да ће и још неке донети, ово вели: „Живахном уобравањем и живијим чувством за благоглас сложеног говора одарен, слуша Србин одушевљен родољубиве песме слених гуслара. Али како и сам уме да ваљано приповеда, осећа естетичну потребу, да сваки важнији догађај заодене трајним каквим обликом, да улепша свет живим бојама живахне уобразиље. Песма, која је на тај начин постала, продре нагло али не без критике у масу. Овде се један стих избаци, онде нешто донеза, па се дотле обљак гљача, док песма у класичној савршености не пређе првом поколењу. Отуда је то, да се млађа народна појезија јако губи према старијој, јер још није зрела, па чека поправке кашњих колена. Еписки дар пак, који се толико сјајно показао у традиционалној литератури, морао је наравно продрети и у вештачку књижевност. Јесу, додуше, понеки, ослањајући се на народну појезију, што-

шта и ваљано створили; али већина, повађајући се за реалношћу данашњег дана, смачнула је са себе тешки оклоп свезаног слога, па обрађује с успехом новелу. У томе се клони екстремних праваца, који другде превлађују, и држи се златне средине између бомбастичног романтизма и натурализма, што се губи и крва својим микроскопским детаљисањем. И Срби, као и сви Словени, имају осећаја за лепу збиљу, па им се неће у књижевности оно, што је тривијално, ниско и просто. Колико се у осталом додирује природна истинитост, нежно осећање и пламенитост, показују поглавито даровите српске новелисте Љубиша, Милећевић, Глишић, Шапчанин, Јакшић, па тек др. Јаза К. Лазаревић. Овај је тек 1881 (биће годину дана пре тога, а, чини нам се, прва му је прича у „Српској зори“: „Први пут с оцем на јутрење“) почео да ради око књижевности; али већ прве његове приче: „На бунару“, „Вертер“, „Први пут на јутрење“, „Све ће то народ позлатити“ ит.д. освојиле су љубав читаоца на јуриш, и без премишљања већ по тим првенцима даде му се прво место у српској новелистици. И Лазаревић воли, да узима грађу из народног живота, кога слика по непосредном посматрању. Што га баш понајвећма одликује и истиче изнад свију такмаца му, то је осетљива душа његова, која прима најфиније утиске, као и његов психолошки оштри поглед, који продире у најдубље тајне душног и мисленог живота. Што га већма занима ђудљива игра човечијих страсти, те што се већма боре, то пре прелаза поглед му преко чисто спољашњих тренутака, који за психолошку слику немају карактеристичног знака. Прекорити га због тог мудрог ограничавања и умерености, звало би се огрешити се о добар укус, тим више, што његов колико прост толико еlegantан стил спојен с ваљаним хумором, који загрева и раздрагава читаоца, хотимице избегава прекомерну развученост. Бенијанни приповедач међутим још није рекао своју последњу реч; даће нам, надамо се, зацело још прилике, да се око њега и боље позабавимо.“ — Томе се сваки пријатељ српске књиге само најискреније може порадовати!

— Под насловом „Dramatische Spiele in der Hercegovina“ приповеда Ј. Соуван у подлиску прашке „Политике“ бр. 125. о. г., како је о месејејама год. 1881. у Гацком видио два полумимовизована комада, што су их приказали људи из народа. Као увод у ту приповетку карактерише укратко дубровачку драму 16. и 17. века.

— Дантов „L' inferno“ преведен је на мађарски а превод је издала мађарска знанствена академија у Будимпешти. Тај први део божанственога спева Дантова превео је Карло Сас, кога с правом називљу Нестором и мајстором међу уметничким преводиоцима у Мађара. Још у свом великом делу под насловом: „Велики епн светске књижевности“, што је такођер накладом знанствене академије Будимпештанске угле-

дало света године 1882., опширном је студијом пропратио Сас узвишену ту алегорију, што приказује душу човечију на путу јој у вечност кроз пакао, чистиштите и рај. У трећој књизи свог дела — тој је књизи наслов: Хришћански уметнички еп — говори писац и у првој и у другој глави о Дантовој „Божанској комедији.“ Прва је глава подељена овако: I. Општа карактеристика Божанске комедије. II. Песникова младост и прва му дела. III. Зачетак и основна идеја Божанске комедије. IV. Дантово знанствено становиште и мистицизам његов. V. Последња периода Дантова живота и писање Божанске комедије. Другој је глави предмет баш сам спев а глава је та подељена на ове одељке: I. Преглед садржине. II. Увод спева. III. Предворје пакла. IV. Унутрашњост пакла. V. Дно пакла. VI. Чистиштите. VII. На прагу раја. VIII. Рај. — Кад смо већ код тог дела Сасова а оно да споменемо још и то, да прва глава друге књиге у том делу говори о епници словенских народа и то: I. О песничком карактеру словенских народа и њихових скаски; II. О епници северних Словена; III. **О српској епници.** Као изворе, којима се у обрађивању последњег овог одељка служио, спомиње Сас Вукову збирку, Талвијине немачке преводе, Веселијев увод у збирку српских сватовских песама у немачком преводу, Секачеву збирку под насловом: *Szerb népdalok és hősgégek*; осим тога с хвалом спомиње А. Хаџића, секретара „Матице Српске“ и члана Кишфалудијева друштва, Исидора Ђирића, српског црквено-народног тајника, и недавно преминулог Ђорђа Радића, управитеља сомборске гимназије, који су му — невику српском језику — помогли не само напоменама и упутствима, него му од стиха до стиха верно и превели поједино епско комађе. Гледаћемо, да читаоцима „Стражилова“ што скорије у српском преводу саопштите тај занимљиви чланак Сасов, што говори о нашим народним песмама.

— Трећи син екскедива мисирског, Ибрахим Хијами паша, који је већ написао једно дело о добу владе свога оца, изао је сад нов знанствен рад, на француском језику написано библиографско дело једно о старој и модерној арапској књижевности Мисира и Судана.

С М Е С И Ц Е.

(**Тике селице.**) Ове се године, као што се опазило од стране ориентолошке дружине у Нирибергу, први вратили чворци; већ се 3. фебруара појавили; одмах за њима долетеле су 10. фебруара шеве. Затим је била подужа почивка, јер прве тике, што се после указале, били су 19. марта вици. После је брво ишло редом: 20. марта говедарке, 28. првендаћи и 2. априла ластавице. 21. априла видиле се роде, али су те отишле даље на север.

САДРЖАЈ: Дивотно јутро . . . Песма. Од Мите Поповића. — Живио Радаја! Приповетка са села. Срочио Панта Поповић. (Наставак.) — Увлака. Прта из мојих бележака. Од Љубинка. (Свршетак.) — Очета Мачак. Слика из словеначког народног живота. Написао Јанко Креник. Са словеначког. Превео — Фра Андрија Качић према српству и хрваству. Од Л. Томановића. — Књижевност. Оцене и прикази. *Prigledni gječnik sveopsega znanja.* Оцена Ђорђа Магарашевића. О згаки. Од prof. Lobmeyera. Оцена Стеве Милованова. — Листак. Писма Вука Стева. Карачића Лукијану Мушичком. II. — Листаћи: Гласник. — Позориште и уметност. — Књижевне новости. — Смесице.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 фор. 50 новч. на по године, 1 фор. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 фор. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.